

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волкова Н. В. Форма захисту сімейних прав та інтересів дитини. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С.81-85.
2. Волкова Н. В. Роль суду у захисті сімейних прав та інтересів дитини у цивільному процесі відповідно до судової реформи України. *Новели цивільного процесуального кодексу України* : матер. кругл. столу (Одеса, 26 березня 2018 р.). За заг. редакцією д.ю.н., проф. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2018. С. 20-23.
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. ВВР. 2004. № 40-41, 42. С.492.
4. Постанова Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : Закон України від 8 жовтня 2008 р. № 905. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>
5. Національна соціальна сервісна служба України. URL:<https://nssu.gov.ua/>
6. Телеграм Бот «Дитина не сама» . URL:https://t.me/dytyna_ne_sama_bot

Сокрюкіна Марина Володимирівна,

студентка 4 курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу
Притуляк В. М.

ОСОБЛИВОСТІ ДОСТУПУ ДО ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 року, на у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти нашої держави, на усій території України запроваджено правовий режим воєнного стану, який в свою чергу дає змогу на певний строк обмежувати ряд прав та свобод людини і громадянина.

Проте, правосуддя виступає основоположною правовою категорією, кінцева мета якого полягає у реалізації такого конституційного права як судовий захист, яке чітко передбачене нормами Конституції та яке не підлягає обмеженням навіть під час дії правового режиму воєнного стану [1]. Також, варто відзначити те, що відповідно до норм Конституції України, правосуддя на території України здійснюють виключно суди. Тобто, можна говорити про те, що така діяль-

ність являється виключною компетенцією судів. При цьому, вона реалізується за допомогою чітко визначеної процедури. Так, процедура розгляду цивільно-правових справ чітко визначена в положеннях Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК України). Згідно статті 2 ЦПК України, мета цивільного судочинства полягає у справедливому, неупередженому та своєчасному вирішенні цивільних справ, задля того, щоб ефективно здійснити захист прав та свобод людини і громадянина, суспільства та держави в цілому [2].

Також, варто було б звернутися до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану», де закріплені загальні положення стосовно здійснення правосуддя в період дії правового режиму воєнного стану. Так, згідно статті 26 даного закону:

1. Суди здійснюють свої повноваження виключно на основі Конституції та законів України;
2. Повноваження судів – не підлягають обмеженню;
3. Дублює положення Конституції України про виключну компетенцію судів на здійснення правосуддя;
4. Встановлює заборону на створення особливих та надзвичайних судів;
5. Забороняє змінювати будь які форми судочинства, зокрема, прискорювати або скорочувати їх;
6. Допускає можливість зміни територіальної підсудності в разі, якщо справу не може розглянути суд за загальною підсудністю тощо [3].

Варто було б також звернутися до змін, які були внесена до статті 147 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 03.03.2022 року. Саме ці зміни визначили порядок зміни територіальної підсудності у випадку, коли суд, у якому справа відлягає розгляду не може його здійснити у зв'язку з рядом об'єктивних обставин, в тому числі через воєнний стан [4]. Так, на голову Верховного Суду покладається обов'язок із вирішення питання стосовно територіальної підсудності з подальшим опублікуванням такого розпорядження на відповідному сайті суду. В той же час, Державна судова адміністрація веде перелік судів, які тимчасово призупинили свою діяльність та доводить його до відома населення.

Варто відзначити те, що у зв'язку з активними бойовими діями, кількість звернень до суду в порядку різних форм судочинства скоротилася. Проте, останнім часом ця тенденція починає змінюватися,

а кількість звернень зростає. Хотілося б згадати думку тимчасового виконувача обов'язків Голови Державної судової адміністрації Сальнікова О., який зазначає про те, що судова система України вистояла збройну агресію та закріпилася на тих рубежах, які продовжую забезпечувати їй ЗСУ задля того, щоб громадяни і далі отримували ефективний засіб судового захисту [5].

Якщо говорити про категорії справ, які на даний час є найпоширенішими в цивільному судочинстві, то до них варто віднести: справи, що пов'язані зі спорами в сфері права власності, речових прав, зобов'язальних прав та власне справи, що пов'язані із відшкодуванням завданої шкоди тощо.

Хотілося б звернутися до постанови ВС у справі № 308/9708/19 від 14.04.2022 року, де було зазначено те, що суди під час розгляду справи мають право ігнорувати імунітет російської федерації під час розгляду справ, що пов'язані із відшкодуванням шкоди, яка була завдана внаслідок збройної агресії (такий судовий імунітет встановлювався Законом України «Про міжнародне приватне право», проте, його реальне виконання як зазначив суд є неможливим, оскільки будь які дипломатичні відносини з росією були розірвані [6].

У зв'язку із введенням в дію правового режиму воєнного стану та збройною агресією в цілому, виникла нагальна потреба у тому, аби адаптувати українське законодавство до реалій воєнного часу. Саме тому, Верховний суд та Рада суддів України сформули ряд рекомендацій з цього приводу. Зокрема, у них зазначається про те, що:

1. Суди за можливості повинні відкладати справи в разі, якщо учасник справи не може у встановлені законом строки прибути у судові засідання через загрозу власному життю чи здоров'ю;

2. Надати особам право подати заяви про відкладення розгляду справи у зв'язку з зазначеними вище обставинами в режимі онлайн на базі відповідної заяви;

3. Невідкладні справи повинні розглядатися першочергово;

4. Напрацьовувати судову практику враховуючи реалії військового часу;

5. Здійснювати розгляд справ, які не характеризується невідкладністю виключно на підставі згоди всіх її учасників;

6. Керівництвом суду може встановлюватися обмеження на особистий прийом громадян в порядку Закону України «Про звернення громадян» та обмежує доступ сторонніх осіб до розгляду справи;

7. Визначають запровадження правового режиму воєнного стану особливою підставою, на базі якої може здійснюватися поновлення процесуальних строків [7].

Варто також згадати рекомендацію Верховного Суду від 13.03.2022 року, де зазначається про те, що у випадках виникнення безпосередньої загрози захоплення населеного пункту, працівники суду повинні вивезти судові справи та передати суду, який за територіальною юрисдикцією повинен здійснювати судовий розгляд таких справ. В разі, якщо можливості такого вивезення немає, працівники суду мають забезпечити належне зберігання таких справ в приміщеннях суду [8].

Варто також згадати ряд законопроектів в сфері судочинства, зокрема цивільного. Так, відповідно до законопроектів від 26.04.2022 року № 7315 та № 7316, пропонувалося запровадження можливості здійснення повноважень працівниками апарату суду своїх повноважень на період воєнного стану у дистанційному форматі. Також, проекти закону передбачають додаткові гарантії сповіщення учасників судового процесу, в тому числі за допомогою різних засобів зв'язку (телефоном, електронними повідомленнями, СМС, за допомогою мобільного застосунку «Дія») тощо [9].

Отже, можна сказати про те, що впровадження правового режиму воєнного стану та власне збройна агресія призвела до погіршення процедури здійснення правосуддя та власне до його ефективності. Саме тому, доцільно і далі розвивати законодавство в даній сфері, з метою його адаптації до умов воєнного стану тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-42. Ст.492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
4. Про судоустрій і статус судів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст.545 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

5. Інформація про діяльність судів в умовах воєнного стану станом на 28 березня 2022 року. URL: [https:// dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1265236/](https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1265236/)

6. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст.422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

7. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада судів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovalarekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogostanu>

8. Розпорядження Голови Верховного Суду від 13.03.2022 № 6/0/9-22. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Recomendatsii.pdf

Проект Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) № 7316 від 26.04.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39489>

Соловей Анна Олегівна, Соловей Вікторія Вікторівна

студентки 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: асистент кафедри цивільного процесу,
Московчук Д. О.

ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ЗВЕРНЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ДО СУДІВ В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

В умовах сьогодення, враховуючи воєнний стан та події, які відбуваються на території України, необхідно звернути увагу на проблематику звернення внутрішньо переміщених осіб до цивільних судів України.

Необхідно зазначити, що відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою вважається «громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, по-